

Prof. dr hab. Anna Przyborowska-Klimczak

Lublin, dnia 28 kwietnia 2023 r.

Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym Pana dra Marcina Stoczkiewicza  
przeprowadzanym w Instytucie Nauk Prawnych Uniwersytetu Szczecińskiego**

W związku z powierzeniem mi przez Radę Naukową Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego funkcji recenzentki w postępowaniu habilitacyjnym Pana dra Marcina Stoczkiewicza przedkładam niniejszą recenzję, w której przedstawiam ocenę osiągnięć Habilitanta w aspekcie wymagań określonych w art. 219 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 574 z późn. zm.).

Zgodnie z powołanymi przepisami osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora habilitowanego powinna:

- 1) posiadać stopień doktora,
- 2) posiadać w dorobku osiągnięcia naukowe stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny,
- 3) wykazywać się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej.

**1. Posiadanie stopnia doktora**

W odniesieniu do wymogu określonego w punkcie 1, stwierdzam, na podstawie kserokopii dyplomu doktorskiego i informacji zawartych w autoreferacie, że Pan Marcin Stoczkiewicz posiada stopień doktora nauk prawnych, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie z dnia 11 marca 2002 r. W przewodzie doktorskim, w którym promotorem była prof. dr hab. Anna Walaszek-Pyziół, przedstawił rozprawę pt. *Publicznoprawne instrumenty ochrony środowiska. Studium prawne*. Recenzentami w przewodzie doktorskim byli: prof. dr hab. Jan Boć i prof. dr hab. Józef Filipek.

## **2. Ocena osiągnięć naukowych dra Marcina Stoczkiewicza**

Ocena spełniania przez Habilitanta wymogu zawartego w punkcie 2 została dokonana na postawie analizy przedłożonych przez niego publikacji naukowych.

### **2.1. Ocena monografii dra Mariana Stoczkiewicza pt. *Prawo ochrony klimatu w kontekście praw człowieka*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2021, ss. 470.**

Jako osiągnięcie naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny – nauki prawne, o którym mowa w punkcie 2 art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Habilitant wskazał monografię pt. *Prawo ochrony klimatu w kontekście praw człowieka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021, ss. 470. Monografia została wydana przez Wydawnictwo Wolters Kluwer, które w 2021 r. było ujęte w wykazie sporządzonym zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 267 ust. 2 pkt 2 lit. a (spełnienie wymogu zawartego w art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. a ustawy).

Dokonując oceny wskazanej monografii należy odnieść się do wyboru jej tematu, przyjętej w niej systematyki i zestawu przedstawionych problemów, zastosowanych metod badawczych, podstaw źródłowych i wykorzystanego piśmiennictwa naukowego. Zasadnicze znaczenie ma ocena merytorycznego poziomu przeprowadzonych w pracy wywodów, trafności sformułowanych wniosków i postulatów *de lege ferenda* oraz ich znaczenia dla nauki i praktyki stosowania prawa. Należy zatem ocenić, czy monografia wnosi znaczny wkład w rozwój nauk prawnych.

**2.1.1.** W tytule monografii Autor wskazał dwa ważne obszary badawcze: ochronę klimatu i prawa człowieka. Oba są przedmiotem badań polskich i zagranicznych przedstawicieli doktryny w odniesieniu do różnych aspektów ich prawnej ochrony. Określenie wzajemnych oddziaływań i współzależności między tymi obszarami w świetle prawa międzynarodowego, unijnego i polskiego nie było w sposób kompleksowy prezentowane w polskim piśmiennictwie naukowym. Można jednak zauważyć, że w opracowaniach naukowych, przygotowanych przez polskich autorów, podejmowano podobne problemy badawcze, np. prace zbiorowe: *Prawa człowieka a ochrona środowiska – wspólne wartości i wyzwania*, red. B. Gronowska, R. Rakoczy, J. Kapelańska-Pręgowska, K. Karpus, P. Sadowski, Toruń 2018 lub *Prawa człowieka i zrównowagony rozwój. Konwergencja czy dywergencja idei i polityki*, red. D. Bieńkowska, R. Kozłowski, Warszawa 2020. Problemy te były też prezentowane w publikacjach zagranicznych. Znaczenie tej problematyki potwierdzają także działania podejmowane w ostatnich latach przez organy międzynarodowe, w szczególności wystąpienie

Zgromadzenia Ogólnego ONZ do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości o wydanie opinii doradczej dotyczącej zobowiązań państw w odniesieniu do zmian klimatu – A/RES/77/276 z 29 marca 2023 r. oraz rezolucje Zgromadzenia Ogólnego ONZ (A/RES/76/300 z 28 lipca 2022 r.) i Rady Praw Człowieka (48/13 z 8 października 2021 r.) dotyczące prawa człowieka do czystego, zdrowego i zrównoważonego środowiska.

Układ treści zastosowany w monografii zasługuje na pozytywną ocenę, ponieważ tok wywodów jest uporządkowany i respektuje zasadę wynikania. Całość rozważań zawarł Autor w ośmiu rozdziałach. Rozdział I, o charakterze wprowadzającym, wyłączył ze struktury dwóch części pracy, pomiędzy które podzielił pozostałe rozdziały. Część pierwsza dotyczy prawa ochrony klimatu, z uwzględnieniem podziału na prawo międzynarodowe, prawo unijne i prawne instrumenty ochrony klimatu. W części drugiej odnoszącej się do praw człowieka, po ogólnych rozważaniach na temat relacji między prawem ochrony klimatu i prawami człowieka, Autor poddał analizie prawo do życia i prawo do środowiska oraz koncepcję prawa do bezpiecznego klimatu. Pozytywnie należy ocenić zamieszczanie na końcu rozdziałów podsumowań (z wyjątkiem rozdziału zawierającego zagadnienia wstępne). Takiego konsekwentnego zabiegu w zakresie systematyki nie zastosował jednak Autor w odniesieniu do rozpoczynania rozdziałów od wprowadzenia, które zamieścił w rozdziale II i IV oraz uwag wstępnych – w rozdziale VIII. Zbędne było natomiast włączenie do tytułów podrozdziałów zawierających określenie prezentowanych w nich zagadnień dodatkowego członu: „Uwagi wstępne” – podrozdział 5 w rozdziale VI i podrozdział 1 w rozdziale VII oraz „Podsumowanie” – podrozdział 5 w rozdziale VII. Te usterki konstrukcyjne nie wpływają jednak na ogólną pozytywną ocenę systematyki zastosowanej w pracy.

W odniesieniu do zakresu problematyki przedstawionej w recenzowanej monografii Autor w Rozdziale I stwierdził, że monografia dotyczy uregulowań prawa międzynarodowego i prawa unijnego, a nadto zostało w niej uwzględnione też w niewielkim stopniu orzecznictwo sądów krajowych. Autor poddał analizie trzy prawa człowieka: prawo do życia, prawo do środowiska i koncepcję prawa do stabilnego klimatu, które mają największe znaczenie dla prawnej ochrony klimatu. Pomiął prawa o charakterze proceduralnym (wolność wypowiedzi, prawo do informacji, prawo do udziału w podejmowaniu decyzji dotyczących środowiska, prawo do sądu), które, jego zdaniem, zostały już szerzej przedstawione w literaturze dotyczącej prawa ochrony środowiska. Analiza praw prezentowanych w monografii koncentruje się wokół ich roli jako instrumentów, które mogą korzystnie wpływać na efektywność oddziaływania uregulowań prawnych dotyczących zmian klimatu na jego ochronę.

Autor monografii nie wskazał zastosowanych przy jej pisaniu metod badawczych, ale w rozdziale I stwierdził, że podstawowym celem pracy była analiza prawa ochrony klimatu (s. 57). W części I przedstawił też rozwój historyczny europejskiego prawa ochrony klimatu oraz dokonał syntezy prezentując prawne instrumenty tej ochrony (s. 58). W części II poddał normatywnej analizie wybrane prawa człowieka (s. 58-59). Należy zatem uznać, że Autor monografii posłużył się przede wszystkim metodą prawno-dogmatyczną i prawno-historyczną.

W rozdziale I monografii M. Stoczkiewicz odniósł się również do stanu polskiego i zagranicznego piśmiennictwa naukowego dotyczącego tematu monografii, wykazując się dobrą znajomością literatury przedmiotu. Rozważania są też prawidłowo udokumentowane pod względem źródłowym. Dotyczy to zwłaszcza posługiwania się orzecznictwem sądowym. Uwagę krytyczną można natomiast sformułować w odniesieniu do sposobu zestawienia wykorzystanych źródeł. Na końcu pracy został zamieszczony wykaz orzecznictwa, natomiast informacje dotyczące umów międzynarodowych i innych aktów prawnych są zawarte tylko w wykazie skrótów.

Pewne zastrzeżenia budzi też sposób redagowania przypisów źródłowych, zwłaszcza zamieszczanie w kilku następujących po sobie przypisach tylko informacji o kolejnych artykułach lub punktach analizowanych dokumentów.

Na podkreślenie zasługuje dobry prawniczy język pracy. Autor umiejętnie posługuje się specjalistyczną terminologią dotyczącą prawa środowiska, a także pojęciami odnoszącymi się do praw człowieka. Wywody są prowadzone w sposób klarowny i logiczny, bez zbędnego wprowadzania zawitych konstrukcji słownych, unikając formułowania wypowiedzi w sposób sztuczny pretendujących do eksponowania ich naukowości. W tekście zdarzają się wprawdzie nieprecyzyjne lub nieprawidłowe określenia (np. „literatura prawna”, zamiast „literatura prawnicza”, stosowanie terminu „kraj” zamiast „państwo”, „umowy międzynarodowe, które mówią o prawie do środowiska” – s. 376, „sukces lub porażka Paryża” w odniesieniu do skutków stosowania Porozumienia paryskiego – s. 416), a także usterki techniczne (np. na s. 60 „składnia” zamiast „skłania”) oraz brak konsekwencji w stosowaniu wielkich i małych liter, zwłaszcza w tytułach dokumentów, jednakże ogólna ocena języka i strony redakcyjnej monografii jest pozytywna.

**2.1.2.** Pod względem merytorycznym monografia zasługuje na wysoką ocenę i jest świadectwem dojrzałości badawczej Autora. Przedstawił on istotne kwestie prawne, wykazując się znajomością uregulowań zawartych w aktach prawa międzynarodowego i prawa Unii

Europejskiej oraz orzecznictwie sądów międzynarodowych: Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości i Sądu Unii Europejskiej oraz sądów krajowych w sprawach związanych z ochroną klimatu. Praca dowodzi też właściwego posługiwania się piśmiennictwem naukowym i umiejętności krytycznego odnoszenia się do formułowanych w nim poglądów.

Zaletą monografii jest włączanie do analizy aktów prawnych i orzeczeń sądowych uwag, które są podstawą do formułowania przez Autora opinii dotyczących znaczenia tych dokumentów dla procesu rozwoju i stosowania prawa międzynarodowego i unijnego. Na podkreślenie zasługują zawarte w podsumowaniach rozdziałów i zakończeniu monografii wnioski, które zostały prawidłowo sformułowane i właściwie uzasadnione.

Autor słusznie wskazuje na potrzebę powiązania prawa ochrony klimatu z ochroną praw człowieka i przedstawia różne warianty tych powiązań, które powinny przyczynić się do zwiększenia efektywności uregulowań prawnych dotyczących klimatu. Podkreśla również, że działania na rzecz ochrony klimatu powinny być przede wszystkim podejmowane na płaszczyźnie krajowej.

Autor słusznie zauważa, że niepowstrzymanie negatywnych oddziaływań na klimat powodujących jego niekorzystnie zmiany, przede wszystkim wzrost temperatury na świecie, doprowadzi do pogorszenia sytuacji w środowisku życia człowieka i będzie skutkowało koniecznością wprowadzenia bardziej restrykcyjnych uregulowań, głębiej ingerujących w sferę praw i wolności człowieka. W tym kontekście należy pozytywnie ocenić postulowaną przez Habilitanta potrzebę szerszego włączenia osób fizycznych w działania na rzecz ochrony klimatu, a także dążenie do zwiększenia świadomości państw w zakresie ich zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych i aktów prawa unijnego. Na aprobatę zasługuje też zawarty w monografii wniosek *de lege ferenda* dotyczący przyjęcia w prawie pozytywnym – prawa do bezpiecznego klimatu, które byłoby powiązane z prawem do życia.

**2.1.3.** Zawarte w monografii wnikliwe analizy uregulowań prawnych i orzeczeń sądowych dotyczących ochrony klimatu i praw człowieka oraz sformułowane przez dra Marcina Stoczkiewicza oryginalne wnioski i postulaty *de lege ferenda* stanowią podstawę oceny, iż monografia pt. *Prawo ochrony klimatu w kontekście praw człowieka* stanowi znaczny wkład w rozwój dyscypliny – nauki prawne.

## 2.2. Ocena pozostałego dorobku naukowego dra Marcina Stoczkiewicza

Na pozytywną ocenę zasługuje także pozostały dorobek naukowy Habilitanta. Obejmuje on 33 publikacje, a w jego skład wchodzi dwie monografie – jedna z nich współautorska, 18 artykułów, w tym dwa współautorskie i dwa opublikowane w czasopiśmie znajdującym się w bazie Web of Science, 10 rozdziałów w monografiach zbiorowych polskich i zagranicznych oraz redakcje naukowe trzech publikacji zbiorowych.

Dorobek ten koncentruje się wokół problemów prawa środowiska i publicznego prawa gospodarczego. Habilitant w autoreferacie wskazał trzy nurty badawcze, w ramach których powstały jego prace: 1) zasady ogólne i zagadnienia ogólne prawa ochrony środowiska, 2) ingerencja państwa w gospodarkę w celu ochrony środowiska i innych celów publicznych, 3) pomoc państwa przeznaczona na ochronę środowiska w sektorze energetycznym.

Do pierwszego nurtu badawczego należy zaliczyć artykuły opublikowane w czasopiśmie naukowym „Prawo i Środowisko” i „Journal for European Environmental and Planning Law” dotyczące zasady zrównoważonego rozwoju, zasady proporcjonalności i zasady „zanieczyszczający płaci” oraz prace, w których zostały przedstawione kwestie uprawnień proceduralnych w prawie ochrony środowiska, przede wszystkim dostępu do informacji. Doktor M. Stoczkiewicz jest też autorem opracowań w języku angielskim, opublikowanych lub przyjętych do druku, dotyczących roli sądów w ochronie środowiska, wybranych aspektów ochrony środowiska w Polsce oraz unijnej polityki klimatycznej.

W ramach drugiego nurtu badawczego M. Stoczkiewicz opracował rozdziały w monografiach wieloautorskich na temat ograniczeń wolności gospodarczej związanych z bezpieczeństwem energetycznym, dopuszczalności lokalnych ograniczeń odpadowych i prawnych instrumentów ochrony środowiska w sektorze energetycznym. W kilku artykułach odniósł się do unijnego systemu zbywalnych uprawnień do emisji gazów cieplarnianych. Przygotował też w 2002 r. komentarz do art. 1-19 ustawy o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej. Był również współredaktorem i autorem rozdziałów w monografiach wieloautorskich dotyczących prawno-środowiskowych aspektów poszukiwania i eksploatacji gazu łupkowego w Polsce oraz implementacji w Polsce unijnej polityki w sprawach klimatu i energetyki.

Efektorem badań naukowych dra Stoczkiewicza w ramach trzeciego nurtu badawczego była m.in. monografia *Pomoc państwa dla przedsiębiorstw energetycznych w prawie Unii Europejskiej*, Wolters Kluwer, Warszawa 2011. Została ona przedłożona jako osiągnięcie



naukowe w postępowaniu habilitacyjnym dra Marcina Stoczkiewicza, przeprowadzonym na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego w okresie od 18 kwietnia 2011 r. do 15 kwietnia 2013 r. Zakończyło się ono uchwałą Rady Wydziału nr 43/IV/2013 z 15 kwietnia 2013 r. o nieprzyjęciu kolokwium habilitacyjnego dra Marcina Stoczkiewicza (Załącznik nr 19 do wniosku z 26 listopada 2022 r.). W monografii, na podstawie analizy orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i decyzji Komisji Europejskiej, Autor przedstawił problemy pomocy państwa związanej z posługiwaniem się przez nie różnymi instrumentami ingerencji w działalność przedsiębiorstw energetycznych.

W tym nurcie badawczym można też wskazać artykuły i rozdziały w monografiach dotyczące różnych zagadnień prawa energetycznego, m.in. monopolu naturalnego w energetyce w kontekście pomocy państwa, kosztów „osieroconych” w energetyce oraz form i zakresu pomocy państwa, a także przyjęty do druku artykuł zawierający ocenę dopuszczalności pomocy państwa dla inwestycji w sektorze energetycznym w świetle zasad ochrony środowiska.

Przedłożone przez dra Marcina Stoczkiewicza publikacje naukowe dotyczą ważnych i aktualnych problemów prawnych o dużym znaczeniu dla praktyki stosowania prawa. Autor nie ogranicza się do przedstawienia stanu prawnego i orzecznictwa w sprawach dotyczących prezentowanych zagadnień, ale dokonuje ich oceny i formułuje trafne postulaty.

Na podkreślenie zasługuje też fakt opracowania wielu artykułów i rozdziałów w języku angielskim, które zostały opublikowane lub są przyjęte do publikacji w krajowych i zagranicznych czasopiśmie oraz pracach zbiorowych.

### **2.3. Ocena pozostałych form aktywności zawodowej dra Marcina Stoczkiewicza**

W działalności zawodowej dra Marcina Stoczkiewicza można wyróżnić dwa okresy: pierwszy – związany z pracą na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego na stanowisku adiunkta, drugi – trwający nadal, okres zatrudnienia w Fundacji ClientEarth – Prawnicy dla Ziemi. W obu tych okresach Habilitant był autorem opublikowanych prac naukowych. Uczestniczył też w konferencjach, debatach i seminariach naukowych, podczas których przedstawiał referaty i był uczestnikiem paneli dyskusyjnych. W okresie zatrudnienia na Uniwersytecie Jagiellońskim prowadził zajęcia dydaktyczne: ćwiczenia i wykłady z prawa gospodarczego publicznego, prawa organizacji pozarządowych, publicznego prawa konkurencji, prawa ochrony środowiska w Polsce i Unii Europejskiej, prawno-środowiskowej problematyki procesu inwestycyjnego w świetle orzecznictwa sądowego. Był też opiekunem

Sekcji Prawa Ochrony Środowiska Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy UJ. W latach 2019-2022 prowadził na Uniwersytecie Warszawskim ćwiczenia z przedmiotu *Emerging Sustainable Development Law* w ramach Międzywydziałowych Studiów Ochrony Środowiska. Ponadto wykonywał ekspertyzy prawne dla Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju, Komisji Europejskiej UE, Europejskiego Banku Inwestycyjnego. Był członkiem Stowarzyszenia Prawa Konkurencji (w latach 2011-2019) oraz jest od 2014 r. członkiem European Environmental Law Forum oraz od 2021 r. członkiem Environmental Law Network International.

### **3. Ocena aktywności naukowej dra Marcina Stoczkiewicza, realizowanej w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, w szczególności zagranicznej**

W odniesieniu do wymogu określonego w punkcie 3 art. 219 ust. 1 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce należy stwierdzić, że od 1 października 2002 r. do 30 września 2013 r. Marcin Stoczkiewicz był zatrudniony na stanowisku adiunkta (w wymiarze pełnego etatu) na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego: przez osiem lat w Katedrze Publicznego Prawa Gospodarczego, a następnie przez trzy lata w Katedrze Prawa Ochrony Środowiska. Od 1 października 2013 r. pracuje w Fundacji ClientEarth – Prawnicy dla Ziemi, organizacji pozarządowej zajmującej się sprawami ochrony środowiska. Obecnie pełni w niej funkcję Dyrektora Pionu Prawa Ochrony Środowiska, kierując zespołem 28 prawników pracujących w biurach Fundacji w Londynie, Brukseli, Berlinie, Madrycie i Warszawie. Od 1 października 2019 r. do 28 lutego 2022 r. dr Marcin Stoczkiewicz współpracował (na podstawie umowy cywilnoprawnej) z Uniwersyteckim Centrum Badań nad Środowiskiem i Zrównoważonym Rozwojem, działającym na Uniwersytecie Warszawskim. Ponadto od 16 grudnia 2021 r. dr M. Stoczkiewicz współpracuje z Sabin Center for Climate Change Law na Uniwersytecie Columbia University w Nowym Jorku, uczestnicząc w badaniach dotyczących sporów sądowych z zakresu prawa ochrony klimatu oraz w działalności publikacyjnej tego Centrum. Kolejną, wskazaną przez Habilitanta, formą jego aktywności naukowej było odbycie stażu naukowego na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w okresie od 16 do 31 maja 2022 r. i od 22 sierpnia do 8 września 2022 r., podczas którego prowadził badania dotyczące problemu dopuszczalności pomocy państwa dla inwestycji w sektorze energetycznym w świetle zasad ochrony środowiska. Wyniki tych badań przedstawił w artykule naukowym, złożonym do druku w czasopiśmie „Studia Administracyjne”. Był też współorganizatorem konferencji naukowej nt. *Towards the Polish „Climate Protection Act”*, która odbyła się na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w dniu 7 września 2022 r.



Uważam, że przedstawione w autoreferacie i udokumentowane w przekazanych materiałach formy aktywności naukowej dra Marcina Stoczkiewicza spełniają wymóg określony w punkcie 3 art. 219 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

#### **4. Ocena końcowa**

W ramach oceny końcowej warto podkreślić, że Pan dr Marcin Stoczkiewicz starannie przygotował dokumentację przedłożoną w postępowaniu habilitacyjnym. Dotyczy to zarówno autoreferatu, wykazu publikacji, oświadczeń w przypadku publikacji współautorskich, informacji naukowych oraz prezentacji całego dorobku publikacyjnego.

Na podstawie oceny monografii pt. *Prawo ochrony klimatu w kontekście praw człowieka*, Wolters Kluwer, Warszawa 2021 i pozostałego dorobku publikacyjnego Habilitanta oraz innych form jego aktywności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej, stwierdzam, że Pan dr Marcin Stoczkiewicz spełnia wymogi stawiane kandydatom ubiegającym się o uzyskanie stopnia doktora habilitowanego, określone w art. 219 ust. 1 pkt 1-3 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Przedstawiam zatem wniosek o dopuszczenie Pana dra Marcina Stoczkiewicza do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

*Anna Przyborska-Klimnal*